

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه	:	صلواتی، محمود، ۱۳۳۲ -
ان قرارداد	:	دعای ابو حمزه ثمالی، فارسی - عربی، شرح
عنوان و نام پدیدآور	:	شصت توشه عرفانی از دعای ابو حمزه ثمالی / محمود صلواتی
مشخصات نشر	:	قم: توانمندان، ۱۳۹۷.
موضوعات ظاهری	:	۱۸۴ ص.؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	:	۱۵۰۰۰۰ ریال؛ 9-5-99808-600-978
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبیا
موضوع	:	دعای ابو حمزه ثمالی -- نقد و تفسیر
موضوع	:	Prayer of Abu-Hamzeh Samali – Criticism and interpretation*
موضوع	:	ها
موضوع	:	Prayers
رده بندی کنگره	:	۶۱۰/۷۷۴
رده بندی دیویی	:	۵۱۰
شماره کتابشناسی ملی	:	

انتشارات توانمندان
Tavanmandan Publications

شصت توشه عرفانی از دعای ابو حمزه ثمالی

پدیدآورنده: محمود صلواتی

نویت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۷

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۸۰۸-۹-۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۱۵۰/۰۰۰ ریال

ناشر: توانمندان با همکاری انتشارات مبارک حروف نگار و صفحه آرا؛ وجیه عطا

قم، بلوار محمدامین، خیابان گلستان، کوچه ۱۱، پلاک ۴، دفتر فرهنگ معلولین

تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۱۳۴۵۲ فکس: ۰۲۵-۳۲۹۱۳۵۵۲ همراه: ۰۹۱۲۵۵۲۰۷۶۵

www.HandicapCenter.com , info@handicapcenter.com

مراکز پخش:

قم، خیابان صفاییه، کوچه ممتاز، پلاک ۷۵، ۰۲۵-۳۷۷۴۹۱۱۴ ۰۹۱۳۳۲۸۹۰۵۳

اصفهان، بلوار اشرفی اصفهانی، نبش کوچه ۴۷، مجموعه فرهنگی موسی بن جعفر، ۰۳۱-۳۳۶۳۳۸۱۱

فهرست

- ۷..... سخن ناشر
- ۹..... پیشگفتار
- ۱۰..... دوره ابو حمزه ثمالی
- ۱۳..... توشه‌ی اوایل راه‌گذری و زینت خداوندی
- ۱۷..... توشه‌ی دهم: مکر خدا بالاترین مکرها
- ۱۹..... توشه‌ی سوم: تمسک و برسرگامی تنها از سوی خداست
- ۲۱..... توشه‌ی چهارم: هیچ‌کس از بهره قدرت خدا بیرون نیست
- ۲۴..... توشه‌ی پنجم: شناخت خدا به خدا
- ۲۷..... توشه‌ی ششم: بخشش از خداست و کندی و بدستی از ما
- ۳۰..... توشه‌ی هفتم: ارتباط با خدا بدون هیچ واسطه‌ی دربان
- ۳۲..... توشه‌ی هشتم: توکل به خداوند زمینه‌ساز رافرازی
- ۳۴..... توشه‌ی نهم: باز بودن راه برای پیشرفت
- ۳۶..... توشه‌ی دهم: راز رهایی از چنگ بخیلان و خودخواهان
- ۳۷..... توشه‌ی یازدهم: کردار ناپسند، حجاب بین انسان و خدا
- ۳۹..... توشه‌ی دوازدهم: عنایت به کردار یا با کرم پروردگار؟
- ۴۱..... توشه‌ی سیزدهم: فرمان خدا به درخواست از وی
- ۴۲..... توشه‌ی چهاردهم: انواع نعمت‌های خدا در خردسالی و بزرگسالی
- ۴۵..... توشه‌ی پانزدهم: زندگی همراه با ترس و امیدواری
- ۴۷..... توشه‌ی شانزدهم: فزون بخشی خدای سبحان و گسترده‌ی درخواست بندگان
- ۴۹..... توشه‌ی هفدهم: گریز از خدا به خدا

- ۵۲..... توشه‌ی هجدهم: بهترین پوشانندگان و بزرگوارترین بزرگواران.....
- ۵۴..... توشه‌ی نوزدهم: گذشت در توانمندی.....
- ۵۶..... توشه‌ی بیستم: کجاست بخشش دیرینت؟.....
- ۵۸..... توشه‌ی بیست و یکم: نعمت‌بخشی خداوند.....
- ۵۹..... توشه‌ی بیست و دوم: به‌راستی برای چه سپاست گوییم؟.....
- ۶۲..... توشه‌ی بیست و سوم: زشتی هایمان به زیبایی هایت در گذر.....
- ۶۴..... توشه‌ی بیست و چهارم: اگر برانیم از درگهت نخواهم رفت.....
- ۶۶..... توشه‌ی بیست و پنجم: فرمانروای مطلق و مطلق فرمانروایی از اوست.....
- ۶۸..... توشه‌ی بیست و ششم: امیدی به آموزش پروردگار.....
- ۶۹..... توشه‌ی بیست و هفتم: خوشگمدری، خدا.....
- ۷۲..... توشه‌ی بیست و هشتم: توبه سهر می‌ورزی، ما با تومی‌ستیزیم!.....
- ۷۴..... توشه‌ی بیست و نهم: سرورم! بیخش، بیخش، بیخشایم.....
- ۷۶..... توشه‌ی سی‌ام: بار خدایا، با یادت مشغول ساز.....
- ۷۸..... توشه‌ی سی و یکم: درخواست آموزش برای پدر و مادر، دیگر مؤمنان.....
- ۸۰..... توشه‌ی سی و دوم: درخواست سرانجام نیک.....
- ۸۲..... توشه‌ی سی و سوم: آرزوی زیارت کعبه و دیگر مشاهد مشرفه.....
- ۸۴..... توشه‌ی سی و چهارم: دلایل کسالت در عبادت.....
- ۸۷..... توشه‌ی سی و پنجم: لغزش به گناه و همانندی با گناه.....
- ۸۹..... توشه‌ی سی و ششم: اعتراف به گناه زمینه استجاب دعا.....
- ۹۲..... توشه‌ی سی و هفتم: زیبا آرایی نفس (تسویل).....
- ۹۴..... توشه‌ی سی و هشتم: توسل به قرآن و پیشوایان دین.....
- ۹۶..... توشه‌ی سی و نهم: امید به رحمت پروردگار.....
- ۹۸..... توشه‌ی چهلم: گریه بر هر درد بی‌درمان دواست.....

- توشه‌ی چهل و یکم: کرم پروردگار و زبان سپاسگزار..... ۱۰۱
- توشه‌ی چهل و دوم: بیم و امید دو بال پرواز به‌سوی خدا..... ۱۰۳
- توشه‌ی چهل و سوم: آنگاه‌که زبان در برزخ از پاسخ فرومی‌ماند..... ۱۰۵
- توشه‌ی چهل و چهارم: اعتماد به خدا..... ۱۰۷
- توشه‌ی چهل و پنجم: اعتراف به گناه نخستین گام برای درخواست آمرزش..... ۱۰۸
- توشه‌ی چهل و ششم: هراس جان‌کندن و عالم‌برزخ..... ۱۱۰
- توشه‌ی چهل و هفتم: بستگاه‌های رستاخیز..... ۱۱۲
- توشه‌ی چهل و هشتم: درخواست یاری بدون سزاواری..... ۱۱۴
- توشه‌ی چهل و نهم: ندگی، فلسفه آفرینش انسان..... ۱۱۶
- توشه‌ی پنجاهم: مسرت‌خونی عاقلند خداست..... ۱۱۸
- توشه‌ی پنجاه و یکم: نمونه‌دایمی اردن‌باهای ناپسندان..... ۱۲۰
- توشه‌ی پنجاه و دوم: بیشترین بهره در شب قدر..... ۱۲۲
- توشه‌ی پنجاه و سوم: رهایی از مظالم بدن..... ۱۲۵
- توشه‌ی پنجاه و چهارم: گستردگی رحمت پروردگار..... ۱۲۶
- توشه‌ی پنجاه و پنجم: بهشت نیکوترین نقطه پایان..... ۱۲۸
- توشه‌ی پنجاه و ششم: اخلاص در کردار..... ۱۳۰
- توشه‌ی پنجاه و هفتم: پناه بردن به خدا از خصلت‌های ناپسند..... ۱۳۲
- توشه‌ی پنجاه و هشتم: گریز از خشم خدا به مهر وی..... ۱۳۴
- توشه‌ی پنجاه و نهم: تقرب به حضرت حق..... ۱۳۷
- توشه‌ی شصتم: آمیختگی ایمان و جان و رضا به قضای خدای سبحان..... ۱۴۰
- متن دعای شریف ابوحمزه‌ی ثمالی همراه با ترجمه..... ۱۴۳

سخن ناشر

دعای ابو حمزه، یکی از بهترین متون در فرهنگ مذهبی ما است که روش ارتباط با بربد، درخواست از خالق و چگونگی بیان درد و دل‌ها و شیوه معاشقه با او را نشان می‌دهد. این دعا برای افسار آسیب‌مند و گرفتار که فریادرسی جز خدا ندارند؛ و همه دعا مگر آن رحمت پروردگار را به روی خود بسته می‌بینند، بسیار راهگشا و کارگشا است.

یکی از فرازهای این دعا چنین است:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعِزُّكَ مِنَ الْكَرْبِ إِلَيْكَ مُشْرَعَةً وَأَبْوَابَ الدُّعَاءِ إِلَيْكَ لِلصَّارِحِينَ مَفْتُوحَةً: بار خدایا، من راه نای دعا خواست را به سوی تو گشوده می‌بینم و درهای دعا را برای فریادرس خواهان باز می‌یابم».

آسیب‌مندان که بر اثر بیماری‌های صعب‌العلاج و مددجویانی که فقر و بیچارگی توانشان را بُریده و معلولانی که از سال‌های نخست زندگی، با مشکلات پیچیده جسمی، روحی، اجتماعی و اقتصادی مواجه هستند، این دعا را همه راه‌ها را رفته، همه منابع را تجربه کرده، ولی مشکلات آنان همچنان باقی است، تنها در این دعا فقط خداوند را یاری‌گر خود می‌دانند و به سوی معبود لایزال و قادر بی‌همتا آمد، اند

در فراز دیگر این دعا آمده که خداوند هر وقت بخواهم می‌توانم به دستم بر بیایم و حاجت بخواهم آن هم بدون واسطه و می‌توانم با تو خلوت کنم و اسرارم را با تو بگویم. باز در جای دیگر دعا آمده:

«سپاس خدا را که هرگاه می‌خوانمش پاسخم را می‌گوید، هر چند هرگاه می‌خواندم کندی می‌کنم؛ سپاس خدا را که چون درخواست می‌کنم عطایم می‌کند و چون از من قرض می‌خواهد بخل می‌ورزم».

روان‌شناسان در این دوران با تجربه‌های فراوان به این نتیجه رسیده‌اند که دعا و نیایش برای انسان نیازمند، غذای روح و روان و برای آسیب‌مندان جسمی یک ضرورت و روش درمان است. اما چه دعایی بهتر از چنین متنی که به تأیید بنومین علیهم السلام هم رسیده و به لحاظ محتوایی بسیار سازنده است.

جنت الاسلام والمسلمین محمود صلواتی پدیدآورنده این کتاب، از پژوهشگران برجسته حوزه علمیه است که کتاب نهج العباده ایشان در دوازدهمین همایش کتاب سال حوزه علمیه هم برگزیده شده است. ایشان سال‌ها است مشغول تحقیق و تدریس و بارها توانسته به ویژه دعای ابوحزمه است و با زبان و ادبیات جدید و مورد پسند نسل جوان، به شرح آن پرداخته و به اختصار همه قسمت‌های دعا را توضیح داده‌اند. از این رو کتابی سودمند بر روی عموم مردم و به ویژه آسیب‌مندان است که ما اینک آن را به صورت زیبا در اختیار علاقمندان قرار می‌دهیم، بدین امید که شفا بخش دردمندان و تعالی بخش نیازمندان باشد.

پیشگفتار

بی‌تردید دعا بیان درخواست‌های درونی و جلوه آرزوها و ایده‌آلهایی است که انسان به دنبال آن است. درخواست چیزهایی که می‌خواهد و الگوهایی که می‌پسندد.

دعا آغاز حرکت است از آنچه هست، به آنچه باید باشد. دعا یک نوع هدف‌گذاری، نقطه‌زنی و جهت‌گیری است، که انسان را وامی‌دارد بداند در زندگی چه بخواهد، به دنبال چه برود، به کدام سو حرکت کند.

دعا درخت تنه‌ای است که در ابعاد مختلف زندگی و در ساختار وجودی هر انسان ریشه دوانیده و شاخه‌های بلند آن بر بال تخیل نشسته و تا دوردست‌ها گسترده است. در چارچوب «دعا» و بد تعبیر فارسی آن «درخواست» هم جهان‌بینی مطرح است و هم جامعه‌شناسی، هم اعتقادات است و هم اخلاق، هم نیازهای فردی است و هم اجتماعی، هم بیایی است و هم آخرتی و از این رو درخواست‌کننده باید به درخواست‌های خود توجه داشته باشد، و بداند چه می‌خواهد و چه باید بخواهد و چگونه باید برنامه‌ریزی کند تا به درخواست‌های خود برسد.

در دعاهای ائمه معصومین و پیشوایان دین علیم‌السلام، دعاهای امام سجاد علیه السلام به همه این نکات پرداخته شده و نیازهای مختلف انسان با آن گفته شده است. که نه تنها باید آن‌ها را خواند بلکه باید در آن‌ها اندیشید و به توشه‌گیری در آن‌ها پرداخت. دعای ابوحمزه ثمالی یکی از آن دعاهای شریف است که از جام است و ویژه‌ای برخوردار است و در شب‌های ماه مبارک رمضان خوانده می‌شود.

محمود صلواتی

فروردین ماه ۱۳۹۷ ه. ش

درباره ابوحمزه ثمالی

ثابت بن دینار مکنی به «ابوحمزه» از بزرگان کوفه و از زاهدان و محدثان و فقیهان زمان خود است که زمان چهار امام - امام سجاد، امام باقر، امام صادق و مدتی از زندگی امام علی (ع) - را درک کرده است

از فضل ابن سنان روایت است که می‌گفت:

ابوحمزه در زمان خود همانند سلمان فارسی در زمانش بود.^۱

در رجال کشی نقل شده است که:

ابوحمزه در زمان خرد مسانند لقمان در زمانش بود.^۲

شیخ طوسی در الفهرست خود می‌نویسد:

ثابت بن دینار مکنی به ابوحمزه در حدیث ثقه و کتاب النوادر و کتاب

الزهد از اوست^۳

نجاشی درباره وی می‌نویسد:

ابوحمزه، کوفی و ثقه است که سه فرزندش نه - منصور و حمزه به همراه

زید بن علی به شهادت رسیدند و چهار امام را در کوفه و از آن‌ها حدیث

روایت کرده است، وی از ثقات و معتمدین روات شیعه است، که در سال

۱۵۰ هجری قمری از دار دنیا رفت. دارای تفسیر قرآن و کتاب النوادر

است. رساله‌الحقوق امام سجاد نیز از طریق ایشان روایت شده است.^۴

مرحوم صدوق در من لایحضره الفقیه می‌نویسد:

۱. الکنی واللقاب ۱/۲: ۱۱۸۹.

۲. رجال کشی ۳/۲۷۳.

۳. التهرست ۴۱/.

۴. رجال نجاشی ۲۹۶/.

ابو حمزه از طایفه طیّ و از بنی ثَقَل است که به ثَمّاله نسبت داده شده چون خانه‌اش در آنجا بود و مورد وثوق است.^۱

سید محسن امین در اعیان‌الشیعه می‌گوید:

ابو حمزه ثَمّالی، ثابت بن ابی صفیه بن دینار کوفی، از اصحاب علی بن حسین و امام باقر و صادق و کاظم علیم‌السلام است که دعای بزرگ سحرهای ماه مبارک رمضان - که به دعای ابو حمزه شناخته شده و بلاغت مضامین آن به درستی آن گواهی می‌دهد - را از امام سجاد (ع) روایت کرده است.

جایگاه ابو حمزه در فقه

ابو حمزه علاوه بر نقل روایت، خود از فقیهان و اسلام‌شناسان برجسته زمان خود بود و از کوفی‌ترین فقه بر خوردار بوده است.

مرحوم حاج شیخ عباس قمی در برخی بزرگان شیعه گزارش می‌کند:

ابو حمزه به زیارت قبر امیرالمؤمنین (ع) مشرف گشته و نزدیک تربت مقدس می‌نشست و بهای بی‌شماره خدمتش جمع می‌شدند و از جنابش اخذ حدیث و علم می‌کردند.^۲

و نیز هم ایشان می‌نویسد:

جمعی از خراسانی‌ها نزد شخصی به نام ابو حمزه بنی‌سهمل خراسان جمع شدند و از وی خواستند اموال و متاع‌هایی را همراه با ه ساتالی که بعضی برای استفتاء بود و برخی برای مشورت نزد حضرت (ع) در کوفه ببرد. ابو جعفر آن اموال و سؤالات را با خود به کوفه برد چون به زیارت امیر مؤمنان مشرف شد، شیخی را دید در ناحیه مقدسه نشسته و جماعتی دور او حلقه زده‌اند، از حال آنان جويا شد گفتند این

۱. من لایحضره الفقیه ۴ / شرح مشیخته الفقیه ۳۶ /

۲. منتهی الامال، باب هشتم فصل ششم.

جماعتی از فقهای شیعه هستند که از این شیخ استماع فقه می‌کنند، از آن جماعت پرسید که این شیخ کیست؟ گفتند: ابوحمزه ثمالی است^۱

جایگاه ابوحمزه در تفسیر

این ندیم نیز به هنگام برشمردن تفاسیر قرآن کریم از تفسیر ابوحمزه یاد کرده و می‌نویسد:

او همان ابوحمزه ثمالی - ثابت بن دینار - است که رساله‌ی حقوق علی بن حسین (ع) را نیز روایت کرده است.

اهمیت دعا در ماه مبارک

از جمله روایات منقول از امام علی بن حسین (ع) دعای مشهور و معروف آن حضرت در سحرهای ماه مبارک - مضان است که به نام راوی آن یعنی ابوحمزه ثمالی شهرت یافته است.

این دعا را شیخ ابو محمد هرون بن موسی تلغی بصری به سند خود از حسن بن محبوب ززاد و او از ابوحمزه روایت کرده است.

مرحوم حاج شیخ عباس قمی در کتاب «مفاتیح الجنان در اعمال سحرهای ماه مبارک رمضان به درج این دعا پرداخته و در مقدمه آن می‌نویسد «حضرت امام زین العابدین (ع) در ماه مبارک رمضان بیشتر شبها نماز می‌خواند و چون سحر می‌شد این دعا را می‌خواند.»

بی‌تردید شیوایی واژگان، نظام‌هنگ فرازاها، استواری مفاهیم و مناسبتی مضامین این دعای شریف بر صحت و درستی آن گواه است. این دعای شریف در این ماه ضیافت الهی خوانندگان نیایشگر را بر سفره احسان خداوندی فرا می‌خواند و تشنگان رحمتش را از دریای محبتش سیراب می‌سازد، که در اینجا ما به توسعه‌گیری از این سفره گسترده می‌پردازیم.

۱. منتهی‌الامال، باب هشتم، فصل ششم.

۲. این دعا در مصباح‌المتجهّد ۴۰۷؛ اقبال‌الاعمال ۶۷/۶۷؛ بحارالانوار ۸۳/۹۸؛ حدیث ۱۲؛ مصباح کفعمی ۱۵۸۸؛ البلدالامین

۳۰۵/؛ صفحه ۲/۷۳؛ وسائل‌التبایع ۱۷۴/۵؛ صحیفه جامعه دعای ۱۱۶ و نهج‌العباده ۳۹۶/ دعای ۹۱ آمده است.